

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 9

ZATERDAG 28 FEBRUARI 1920.

ONZE WINDMOLEN-TYPEN.
HOUTZAAGMOLEN-BOVENKRUIER BIJ UTRECHT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (9), NAAR HET ENGELSCHE VAN H. DE VERE STACPOOLE	BLZ. 98
BRUILOFTSGEBRUIKEN, DOOR G.	99
ONZE WINDMOLEN-TYPEN (VERVOLG), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 97, 100—105
ZEGSWIJZEN VAN VELUWE EN BETUWE, DOOR W. H. DE ROOS	BLZ. 102
DE VROUW ZONDER STIJL, DOOR JOB STEYNEEN	103
PAARDENBURG, DOOR F. W. DRIJVER	105
DE BEVERWEERD, DOOR L. B. JR., GEÏLL.	BLZ. 106—107
FEBRUARI (GEDICHT), DOOR M. C. KOOIJ—VAN ZEGGELEN	BLZ. 106
KUNSTJUWELEN, DOOR K. L. SCHAMP	106
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	107
DE HAVEN VAN DURGERDAM, ILLUSTRATIE	108

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

9) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK I.

DE VROUW OP HET STRAND.

ERICSSON wendde zich nog eens om, leunde over de verschansing, en begon zachtjes te fluiten, terwijl hij naar de boei keek.

Het tweezijdige karakter van Magnuss verraste hem altijd. Hij wist best dat Magnuss jaloersch op hem was — jaloersch op zijn durf en het geluk van dien dag, jaloersch van het meisje, en het feit dat hij, Ericsson, haar zou ontmoeten, jaloersch ook, over de loftuitingen hem toegezwaaid door den kapitein. Maar toch wist hij, dat hij het eerlijk met zijn waarschuwing en goeden raad meende. Niets zou Magnuss meer genoegen doen dan hem te zien vooruitkomen en geld verdienen, en toch zou Magnuss altijd door jaloersch zijn. Diep in zijn binnenste wist hij, dat, zoo het tot een crisis zou komen, Magnuss in staat zou blijken, alles voor hem op te offeren, maar tevens was hij er van overtuigd dat, als hij er een kans toe zag, Magnuss hem een leelijke kool zou stoven: de wraakneming van een visscher.—

Toen dacht hij aan het meisje en het vooruitzicht haar den volgende morgen te ontmoeten, als hij verlof kreeg aan wal te gaan. Weër voelde hij haar vinger, welke zich sloot om zijn duim; een stille bekentenis, waarvan de herinnering hem deed trillen, nu hij er aan dacht, terwijl hij staarde naar de kust, zichtbaar van de schuimende golflijn, tot de door het maanlicht beschenen Asama-Sama bergen.

Toen riep Briem's stem hem naar het voordek. Briem was er van overtuigd dat het weer nu goed genoeg was, om de boei aan boord te halen.

Dus gingen zij aan den arbeid, welke een uur duurde, van het oogenblik af dat zij er mede begonnen, tot de kraan haar aan boord slingerde. Zij zweette water onder de sissende booglamp, zonder haar vlaggestok, zonder haar lamp, haar verf beschadigd en een deuk in de zijde, een echte „verloren dochter” van de zee; haar uiterlijk en haar gedrag waren in Briem's welkomsgroet samengevat met:

„Zoo ben je daar terug, ja.....”

HOOFDSTUK XI.

EEN JAPANSCH TREURSPEL.

In het leven van iederen man komt een critieke dag. Een dag, welke geheel zijn verder leven beïnvloedt.

Op dezen, den vijftienden Juli, was Ericsson, onbewust van

hetgeen de goden voor hem hadden bestemd, op zijn post, nog vóór het in 't Oosten begon te lichten.

De zee was nu kalm geworden en Briem, die de Japansche zee en haar veranderlijkheid kende, besloot om zoo mogelijk het geheele werk in één mooien zomerdag te beëindigen. Wanneer hij een beetje geluk had, zou het kunnen worden gedaan.

Hij gaf Johansson, den voorman van den kabel zijn taak op, evenals Ericsson, en zij gingen dadelijk aan den slag.

Ericsson hield zich onledig met Baken N° vijf klaar te maken voor het opnieuw te water laten.

Onder het elektrische licht keek hij het geheele touwwerk van onder tot boven na. Johansson deed hetzelfde met de dreggen, de stalen trossen en dreggetouwen. Magnuss, achter op het schip, onderzocht den Kelvin-peiler en Grondaal stond op de brug en wachtte op het aanbreken van den dageraad, om de juiste plaats in te kunnen nemen voor het neêrlaten van de boei.

Een uur na zonsopgang was deze omlaag gelaten en een half uur later was de dreg in zee en begon het visschen weder. Het geluk bleek hun dienstig. Even na negen werd de kabel gegrepen, en om tien uur was hij op den boeg, tien minuten later in contact met de proefkamer en waren de electriciens reeds in gesprek met het Japansche marine-station, dat achter den Westelijken horizon lag.

Toen kwam het werk van Thordursson. Hij zat als een ketel-lapper gehurkt op het dek, zijn gereedschappen om zich heen verspreid. Het kabeleinde werd naar hem toetrokken, en hij bevestigde dit aan het einde van den nieuwen kabel, hem uit het kabelruim gebracht. Twintig minuten over elfen was hij met dit ingewikkelde en lastige werk gereed.

Daarna stoomde de „President Girling” naar het kusteinde en zijn baken, terwijl zij den nieuwen kabel achter zich in het water liet zakken.

De boei en het kusteinde werden aan boord geheschen, en dit laatste naar Thordursson gesleept, die hierop zat te wachten als een sphinx. Hij sneed den kabel welke zij hadden gevierd, door, en bevestigde het zeeinde aan het kusteinde; een uur later stond hij op en veegde zich de handen af. Het werk was klaar. Men moest nu nog slechts het gedeelte dat zich aan boord bevond, in zee werpen. Vijf minuten vóór drieën plonsde dit in het water, een feit dat gevolgd werd door drie hoera's voor den koning van Denemarken en den Keizer van Japan; er werd grog rondgedeeld en de „President Girling” stoomde weg om de bakens op te pikken.

Om tien minuten vóór vijven waren zij allen aan boord en bevond zich het schip weder op een mijl afstands van de kust, ter hoogte van de kabelhut.

Grondaal was buitengewoon in zijn nopjes. Wel had Briem eigenlijk al het werk verricht, maar toch zou hem den meesten lof worden toegezwaaid.

Voordat het bevestigen van den kabel begon, was er naar Tonkin geseind om de dienstorders te vragen aan het filiaal der Fransch-Deensche Maatschappij, en het antwoord had geluid:

„In verbinding met Kopenhagen, verwacht morgen antwoord.”

Dit moest naar de kabelhut worden gezonden om de beambten te waarschuwen, en Grondaal beval een boot naar hen toe te sturen; toen, zich zijn belofte herinnerend, zeide hij Ericsson, dat hij mede mocht.

„En, denk er aan, dat je maar twaalf uur verlof hebt,” zei Grondaal. „Morgenochtend vijf uur zal ik een boot aan land sturen om het antwoord uit Kopenhagen in ontvangst te nemen en als je niet op het strand bent, klaar om mee te gaan, vertrek ik zonder je.”

„Jawel, mijnheer,” antwoordde Ericsson.

Toen zij omlaag werden gelaten, stond Ericsson bloot aan een kruisvuur van spottnerijen, afgevuurd door een heele rij kabelmannen, die over de verschansing hingen.

„In welk hotel denk je te gaan logeeren Ericsson?”

„Hij, hij gaat natuurlijk logeeren in „De Tortelduiven!” enz. enz.

Ericsson was er van overtuigd, dat Magnuss had gebabbeld, tmeer omdat deze laatste nergens op dek was te zien. Hij besloot met hem af te rekenen als hij weer aan boord terugkeerde. Toen dacht hij er niet meer aan.

Er was geen branding, de landing was dus gemakkelijk, en Briem, na de bewoners der kabelhut in kennis te hebben gesteld van het te verwachten telegram uit Kopenhagen, vertrok weër naar het schip, Ericsson, die hem met de hand toewuifde, achterlatend.

Ericsson had, toen hij aan wal kwam, zijn Japanschen vriend ter zijde genomen, en hem verteld van zijn verlof.

„O, dan kom je bij ons in de hut,” zei deze. „Wij kunnen je best huisvesten, je kunt bij ons eten en dan zullen wij een gezelligen avond hebben.”

Ericsson nam het aan.

Toen de boot weg was, stak hij zijn arm door dien van zijn vriend en slenterde met hem naar het visschersdorp.

Alle vrouwen waren weg, waarschijnlijk aan hun werk, en de plaats was geheel verlaten.

Het huis van het meisje was ook ledig, de deur stond open, zoodat de zeewind er kon binnendringen. De hibachi stond op dezelfde plaats op de mat.

„Ik wil haar vannacht zien en spreken,” zei Ericsson, het huis met een hoofdknik aanduidend.

„O, wil je haar nog altijd zien?”

Ericsson knikte.

„Nu, laat dan een boodschap achter, zooals je reeds eenmaal deed.”

„Die bloemen? Maar zal zij 't begrijpen? Zij weet niet dat ik aan land ben.”

„O, die menschen weten alles! Zij hebben best gezien dat de boot aankwam en jij achterbleef. Als je er beslist op staat, doe je het beste bloemen neer te leggen, maar ik zou het niet doen als ik jou was!”

„Ik waag het er op,” zei Ericsson.

Hij liep naar de plaats waar de bloemen groeiden, plukte er een dozijn van en legde ze los, zonder ze bij elkaar te binden, op de hibachi.

Dit was een idee van den Japanner.

„Kijk eens!” sprak deze, toen de verliefde Ericsson het huisje uit kwam.

Een man rende de dorpsstraat af, en Ericsson zag hem nog juist om een hoek in de verte verdwijnen. Hij geelk wel een konijn dat naar zijn hol rende.

„Hij loopt naar de vrouwen om te vertellen dat je hier bent geweest. Hij heeft ons den geheelen tijd reeds gadegeslagen, zag je de bloemen plukken en in huis gaan. Nu, mijn vriend, je hebt het nu eenmaal gedaan en er is niets meer aan te veranderen. Maar, indien ik mij niet vergis, maakt diezelfde man jouw meisje het hof. Ik heb hen samen zien loopen.”

„Man!” riep Ericsson uit. „Zooiets noem je toch geen man!”

„Nu, hij is tenminste geen vrouw. Maar ook is hij niet wat je werkelijk een man zoudt noemen.”

„Als ik hen samen zag wandelen, liep hij achter en zij vóór. Maar over smaak valt niet te twisten. Deze vrouwen houden van een zwakken man die tegen hen opziet, terwijl gewone vrouwen van een sterken man houden, waar zij tegen opzien.”

„Zij is anders als de anderen.”

„Wie weet?”

De kabelhut was geriefelijk ingericht. Zij was, in den vorm van een bungalow, tijdens den oorlog met China gebouwd, en bevatte een kamer voor de instrumenten, een woonkamer, en drie andere vertrekjes, die als slaapkamers dienst deden. Er was bijna geen huisraad. Men zag er slechts de matten op den vloer, een paar tabaks-„monos”, de opgerolde matrassen en muskietennetten.

In een schuurtje aan de achterzijde werd gekookt, en bij hun terugkomst was men bezig den avondmaaltijd te bereiden.

Er waren, Ericsson's vriend medegereken, drie electriciëns en zij hadden twee knechts, een voor het koken en een om te bedienen. Zij spraken allen Fransch, zelfs de bedienden waren eenige woorden machtig; en terwijl zij met gekruiste beenen op den vloer zaten, vertelde Ericsson van liet losbreken der boei, den vorigen dag en hoe zij werd gerend — zonder er echter aan toe te voegen, dat hij de man was die dit had gedaan.

Het was een wonderlijk maal en het scheen samengesteld te zijn uit alles wat de zee kon opleveren: soep van zeewier, inktvisch en schelpdieren, om nog niet eens te spreken van geconfijte rozijnen en pruimen. De gewone portie rijst, met een flesch saus opgediend, besloot den maaltijd, en later werden op het kleine platform, hetwelk dienst deed als veranda, sigaretten gebracht en saki.

Denen, Zweden, Noren en IJslanders zijn geboren gentlemen, onverschillig tot welken stand zij behooren. De Japanners zijn dit eveneens, en indien gij op de veranda zoudt zijn geweest met deze mannen, die toch behoorden tot de volksklasse, zoudt gij zijn getroffen door den beschaafden conversatietoon. Het was een gesprek van mannen van de daad, die stonden in het volle leven en toch had iedere vrouw er naar kunnen luisteren.

De Japanners, voor wien het persoonlijk voornaamwoord gelijkstond met een uit de wildernis opgevangen getemde, maar nog altijd lastigen olifant, die zich nu van een taal moesten bedienen welke nooit geheel de Japansche gedachtengang kon uitdrukken, trachtten toch hun standpunt te handhaven. Zij legden groote belangstelling voor IJsland aan den dag, en het gesprek duurde nog voort, toen de maan reeds boven de heuvelen gleed, de zee aanraakte en de lichten der „President Girling” als gouden appels blonken op zilveren schilderij.

Op deze breedte ziet men de noordelijke sterren hetzelfde als in Engeland.

Het zou een Engelsche zomeravond hebben kunnen zijn, met een zwakke, eigenaardige muscusgeur van den grond, de bloemen of de zee, even verschillend van de Westersche natuur als Canopus van den Grooten Beer.

De vloed kwam opzetten, en men kon het gebruis en de kabbeling van het water langs de geheele kust hooren.

Van de landzijde hoorde men niets dan het onafgebroken schrille geluid der cicades. Toen, na zich te hebben verontschuldigd, verdwenen de Japanners een voor een.

Ericsson's vriend wees hem een futon en muskietennet in de ontvangkamer aan, en begaf zich eveneens ter ruste.

En zoo bleef Ericsson alleen op de veranda met niets om zich henen, dan de nacht en de zee.

Het was na tien en het schip in de verte vertoonde nog slechts het ankerlicht en een schijnsel uit de kaartkamer:

Toen Ericsson van de veranda over het zachte zand ging, werd hij gewaarschuwd door een innerlijke stem, dat het beter ware het avontuur, waarin hij op het punt stond zich te begeven, te ontwijken.

Dit zeevolkje was anders dan het gewone slag menschen en indien zij zoo verontwaardigd zouden blijken over zijn komen in hun midden, dat zij hem zouden onderdampelen of zelfs verdrinken, dan had hij dit aan zich zelf te wijten.

Deze beschouwing echter deed hem geen oogenblik terugdeinzen. Hij stak de zandvlakte over, tot hij den ingang bereikte van het dorp; hier stond hij een oogenblik onbewegelijk stil, in de houding van iemand die nauwlettend luistert.

Er was niemand te zien. De huisjes van het dorp lagen nu vóór hem, zij, die zich rechts bevonden, werden met maan en glans overgoten, die, aan de linkerzijde gelegen, doken in hun eigen schaduw weg, en de groote margarieten in de tuintjes stonden spookachtig en stil, door geen enkel windzuchtje bewogen.

Het huis van het meisje lag in de schaduw. Eerst over een uur zou het maanlicht aan de voorzijde komen.

Hij begaf zich daarheen.

De schuifdeur was zoo ver dicht, dat men door de smalle reet slechts ruimte had om er enkele vingers tusschen te steken.

Hij klopte zachtjes op het paneel, en luisterde. Geen geluid. Hij klopte harder en nu kwam als een antwoord, de zachten tred op de vloer. Hij stak de vingers door de reet en schoof de deur ver genoeg open, om binnen te kunnen gaan, overschreed den drempel, en een oogenblik later hield hij haar in de armen.

Hij trachtte haar te kussen, doch zij had een doek om haar hoofd en voor haar gelaat gebonden; een doek welke gedrenkt scheen met een geur, welke hij nooit tevoren had geroken, een geur welke alle muscus van het Oosten in zich vereenigde, eigenaardig, flauw en toch overweldigend, als een toovermiddel.

Het schijnsel der maan gleed tusschen het paneel der deur en ging voorbij.

* * *

Het was tijd om te vertrekken.

Hij wendde zich om en zoodoende raakte zijn hand de hare.

Deze ontweek hem; hij betastte haar voorarm, en toen, van de futon opstaande, trok hij zijn jas aan, welke op den grond lag, en een doosje lucifers uit den zak nemend, ontstak hij er een.

Zoo stond hij, terwijl het licht zijn vingers schrooide, de oogen star op het meisje gericht, dat gehurkt op den futon in ontstelde houding wachtte, tot hij haar zou dooden.

Gedurende een vreeselijk oogenblik staarde hij haar aan; toen liet hij den lucifer vallen en rende, een schreeuw uitstootend, het huis uit, door het brooze paneel brekend van de deur, welke hij verbijzeld achter zich liet. Hij liep naar de zee om er zich in te werpen, toen hij zich bij den arm voelde grijpen.

Het was zijn Japansche vriend, die zijn gil hoorend, de kabelhut was uitgesneld en hem nu naar deze terug leidde, bevend en sidderend als een verschrikt kind.

De maan, die laag stond in het Westen, wierp de lange schaduwen der twee mannen ver over het blanke zand, terwijl zij daar gingen, de een den ander steunend. Van het visschersdorp kwam niet het geringste geluid, evenmin als uit het hen omringend nachtelijk duister, met uitzondering van het gemurmur der golven.

(Wordt vervolgd).

BRUILOFTSGBEUKEN.

De trouwring, ons vaste huwelijkssteeken, is bij de Spanjaarden uit de streek van Cadix geheel onbekend. De bruidegom doet daar na de huwelijksplechtigheid de bloemen in het kapsel zijner vrouw van links naar rechts verhuizen, want in dat deel van Spanje geldt een roos als hoofdsieraad boven het rechteroor eener vrouw als teeken van den huwelijken staat.

Onze vier wittebroodsweken worden, zooals ieder weet, in Engeland de honeymoon genoemd, doch het verband dezer benaming van dien zoeten tijd met honig op wittebrood is men vrijwel vergeten. Toch bestond er voor eeuwen ongetwijfeld bij de Scandinavische rassen een gewoonte om dertig dagen lang na den huwelijksdag rijkelijk „metheglin” of mede, de honigdrank der ouden, te schenken en te drinken. Op het eiland Rhodus speelt de honig nog een rol in het huwelijksritueel, waarbij de jonge echtgenoot bij het betreden der eigen woning een vinger in honig doopt en daarmee een kruis boven de deurpost teekent voordat de bruid binnentreedt. De raadgeving, daarbij door de getuigen aan de bruid gegeven, om „steeds zoo goed en zacht te zijn als deze honig is”, voltooit de plechtigheid.

In tegenstelling met de plaats der vrouw links van den man bij de huwelijksvoltrekking in Christenkerken is de plaats der bruid bij een Joodsch huwelijk aan 's mans rechterhand. Grond daarvoor kan men aanvoeren uit den 45sten psalm, waarin de heerlijkheid van den Koning te midden van zijn hofstaat bezongen wordt en waar aan zijn rechterhand de gemalin plaats vindt, met goud van Ofir getooid.

Terugtastend naar verre eeuwen, 1000 v.C. b.v., tot het steenen tijdperk, toen de bruid moest geroofd worden uit haars vaders huis, zal men op de schouders van den bruidsjonker de taak gelegd vinden om de familie der bruid te bevechten, zoolang tot de bruidegom met de geroofde schat zijn holwoning veilig bereikt had. Uit die dagen dateert naar men wil ook de oorsprong van den bruidssluier, want deze bestond oorspronkelijk uit lange grassen en takken van hang- en slingerplanten, waarmede het met een overval bedreigde meisje zich trachtte te camoufleren.

G.

LAGE BOVENKRUIER AAN HET GEIN.

ONZE WINDMOLEN-TYPEN.

(Slot)

II. PALTROKMOLENS OF ONDERKRUIERS, EN BOVENKRUIERS.

IN het vorige nummer zagen we reeds, dat de standerdmolen voor 't uitmalen van water niet te gebruiken was. Maar zijn model bracht nog méér bezwaren mee. Dat groote houten gevaarte, op een standerd rustende, was niet bepaald het ideaal van stevigheid; dat het gevaar van omvallen niet denkbeeldig is, bleek nog ruim 10 jaar geleden, toen de standerdmolen bij Wierden (een merkwaardig type: de voet was half gesloten) omviel en een molenaarsknecht doodde. Een groot bezwaar was 't ook, dat de standerdmolen aan een bepaalde hoogte gebonden was; gedeeltelijk kwam men somtijds aan dit euvel tegemoet, door hem op een opgeworpen hoogte te bouwen of — een enkele maal — boven op huis of schuur, waarvan de voorlaat in 't vorige nummer nog een der weinig overgebleven voorbeelden te zien gaf; de gewenschte stevigheid ontbrak hierbij echter al zéér.

Intusschen heeft men dit alles vroeger als onvermijdelijke bezwaren van den windmolen aanvaard, en niet déze hebben tot 't bedenken van andere modellen aangezet, al hebben ze, toen die modellen er eenmaal wáren, de nederlaag van den standerdmolen aanmerkelijk verhaast. Maar wel dat hij niet bruikbaar was voor ingewikkeld werk, dat meer plaatsruimte vroeg, dan het malen van koren tusschen twee steenen vereischte. Een zelfde oorzaak dus die het wipmolen-type deed geboren worden, had ook het ontstaan van de thans te bespreken typen ten gevolge.

Twee wegen konden worden ingeslagen om een meer voor alle doeleinden geschikt molentype te krijgen: de ééne was een molen te bouwen, die, op den grond staande, in zijn geheel draaien kon, de andere, een molen te vinden, die ook op den grond stond, maar waarvan alleen dát draaibaar was, wat bepaald draaien móest, n.l. de wieken.

't Was in de tweede helft der 16de eeuw, dat eenige mannen zich met dit vraagstuk bezig hielden. Niet, dat zij de kwestie zoo theoretisch beschouwden als wij dat hierboven deden, en zich de twee wegen helder voor oogen stelden: de een, de Vlaming Lief Jansz. Andries van Moerbeke, wilde eenvoudig de windkracht gebruiken voor 't persen van olie uit zaden, zocht — met andere woorden — naar een geschikt model voor een windliemolen, de ander, Cornelis Cornelisz. van Uitgeest, deed niet meer dan zoeken naar een bruikbaren windhoutzaagmolen, die bij de opkomende scheepsbouw aan de Zaan het werk zeer zou kunnen verlichten.

En sloeg Lief Jansz. Andries den eerstgenoemden weg in, Cornelis Cornelisz. verkoos den anderen.

Lief Jansz. Andries — er bestaat eenige mogelijkheid, dat een andere Vlaming hem op 't denkbeeld heeft gebracht, maar op die kwestie gaan wij hier niet nader in — vond in 1573 den molen met beweegbare kap uit, den „bovenkruier“, Cornelis Cornelisz. den in zijn geheel draaibaren molen. De wijze waarop de laatste het vraagstuk oploste, was aanvankelijk wel héél eenvoudig: hij plaatste zijn molen, die in 1592 gebouwd werd, op een vlot. Het model deed denken aan een houten klokhuis, gedekt door een zadeldak, en deze eerste houtzaagmolen ontving den naam van „de Juffer“, die in een rijmpje aldus sprinkende is ingevoerd:

Ik was de eerste die het hout dus stukken saagde,
Dat menig wonder was, en wonder wel behaagde,
Waardoor gekomen is ten nutte voor den dag
Hoedat men 't hout op 't best en spoedigst sagen mag.

Uit dezen vlotmolen is de paltrokmolen ontstaan, die, praktischer, op den vasten grond stond en toch in zijn geheel draaien kon; 't is niet zeker of we deze verbetering van Cornelisz's uitvinding aan hem zelve danken.

Duidelijk blijkt, dat we hier met verschillende zoekers te doen hebben, die, niet van elkaars werk afwetende, elk op hunne wijze streefden naar 't bouwen van een voor hun doel bruikbaar molentype. Want hadde Cornelis Cornelisz. den bovenkruier gekend, of de gevolgen van de uitvinding der beweegbare kappen overzien, hij zou zich niet zooveel moeite hebben gegeven: de bovenkruier immers is bruikbaar voor elke werkzaamheid. En het ontstaan van den paltrokmolen geeft aanleiding tot het vermoeden, dat de bovenkruier aanvankelijk niet zoo populair is geweest, als hij in de 17de eeuw en later zou worden, misschien wel omdat men in de 16e eeuw nog niet inzag, dat een molen met beweegbare kap een loods desgewenscht, terwijl de paltrokmolen, niet anders reeds daarom bij den bovenkruier belangrijk in bruikbaarheid achterstaat.

Zoo ook is 't te verklaren, dat nog langen tijd zeer vele, ja, vergissen wij ons niet, de meeste houtzaagmolens den paltrok anders had hij zich niet zoo lang naast den bovenkruier kunnen handhaven: hij was gemakkelijker en goedkoper op te richten als den voor 't zagen ingerichten molen met beweegbare kap, die boven een loods moest worden gebouwd,

welke bij den paltrok als 't ware deel van den molenromp uitmaakt. Toch had reeds in 1604 Dirk Sybrandszn. te West-Zaandam den eersten zaagmolen-bovenkruier gebouwd, „de Grauwe Beer” genaamd. En sinds dien tijd wordt in de Zaanstreek met een „bovenkruier” zonder meer, een houtzaagmolen met beweegbare kap bedoeld, ter onderscheiding van den paltrokmolen, die steeds onderkruier is.

Van waar de naam „paltrokmolen”? Omdat zijn gedaante deed denken aan 't dusgenaamde korte bovenkleed van mannen, met slippers die onder den gordel wijd uitstaan (de twee uitbouwsels ter weerszijden van den molen voor 't inbrengen der balken) dat men vooral in de 14de en 15de eeuw droeg, en welke naam in de 16de eeuw en later werd overgedragen op een dergelijk kleedingstuk van grooter afmetingen.

Onze afbeeldingen op deze en de volgende bladzijde maken alweder een uitvoerige beschrijving van den paltrokmolen overbodig. We wijzen er nog slechts op, dat zijn kap gelijk is op het dak van standerd- en wipmolen, vooral op dat van den laatsten. Aan de achterzijde van de kap bevindt zich, steeds op dezelfde plaats, de naam van den molen. De romp zou vierkant zijn, naar beneden wat breder uitlopend, als niet de voorzijde in twee vlakken was verdeeld, die een stompen hoek met elkaar vormen en meestal met een z.g.n. vischgraat-betimmering bekleed zijn, welke vooral bij de afbeelding op blz. 102 (boven) sterk opvalt; een dergelijke betimmering aan de voorzijde vindt men trouwens ook bij sommige standerdmolens.

Dit „groot gevaarte”,

Gegrondt op rollen, dat door touwen
Gedraait, gekeert wordt naar den wind,

zoals Daniël Willink het noemt, is wèl een eigenaardige verschijning in het rijk der windmolens, maar nochtans voor vele onzer lezers vermoedelijk een onbekende. Want de paltrokmolens, die vooral aan de Zaan, en bij Amsterdam buiten de Zaagmolenpoort, in groot aantal gevonden werden, zijn bijna alle verdwenen. Bij Zaandam vindt men er nog enkele, bij Amsterdam nog drie, waarvan één, „de Luipaard”, wiekloos, één andere, „de Otter”, in verval en ongebruikt, en nog slechts de derde, de „Eenhoorn”, in goeden doen is.

Den bovenkruier, ja, dien kent ieder! 't Is dan ook het meest voorkomende molentype. Dat en waarom dit de andere modellen, behalve misschien den wipmolen, verdrongen heeft, we zeiden en verklaarden het reeds. Dat hij zich voor alle werk eigent, is ook reeds gezegd. En dat bij deze soort molens veel meer variëteiten mogelijk zijn dan bij de andere, is na 't bovenstaande duidelijk. Moesten en de standerd- en de wip- en de paltrokmolens onvermijdelijk van hout zijn, bij den molen met beweegbare kap was dit allermindst noodig. Wel bestond op den slappen Hollandschen bodem de molenromp meestal uit een houten geraamte, bekleed door een rietbedekking, maar op steviger grond kon zonder bezwaar de molen gedeeltelijk of geheel — behalve de kap natuurlijk — van steen! worden opgetrokken. En de geheel-steenen molen kreeg vooral burgerrecht in de hooger gelegen provinciën, maar ook op de wallen der steden, waar de molen, wilde ze voldoende wind vatten, zéér hoog moest zijn en dus zéér stevig. Waar de grond zeer slap was, als te Amsterdam, durfde men den molen slechts tot de zwichtstelling van steen bouwen; het bovenste gedeelte werd van hout, met rietbedekking, opgetrokken.

Over het uiterlijk van den bovenkruier behoeft ook al weer weinig gezegd te worden. Niet alleen omdat onze afbeeldingen duidelijk genoeg zijn, maar ook — en juist daarom plaatsten wij van de talrijke variëteiten van dit model slechts enkele — omdat ieder het wel kent.

Toch is 't misschien nog aan velen niet bekend, dat de bovenkruier met rieten rompbekleding tegenwoordig bijna altijd achtkant is, doch vroeger ook wel zeskant was; dat de steenen bovenkruier meestal rond is, zal wel aan niemand verborgen zijn gebleven.

De vorm van de kap is bij al deze modellen gelijk; ze hangt dan ook nauw samen met het binnenwerk, in 't bijzonder met den wat schuinen stand van de met de wicken verbonden as, waaromheen, aan de zijden der wicken, het groote rad is bevestigd; een en ander verklaart, waarom aan de voorzijde de kap hoger is, en naar achteren helt, zoodat ze eenigszins de gedaante van een platten helm heeft.

Het kruitwerk wijkt natuurlijk geheel af van dat der andere molentypen; ook dit is bij alle bovenkruiers ongeveer gelijk: het bestaat uit een midden of vóór door de kap heenlopenden balk,

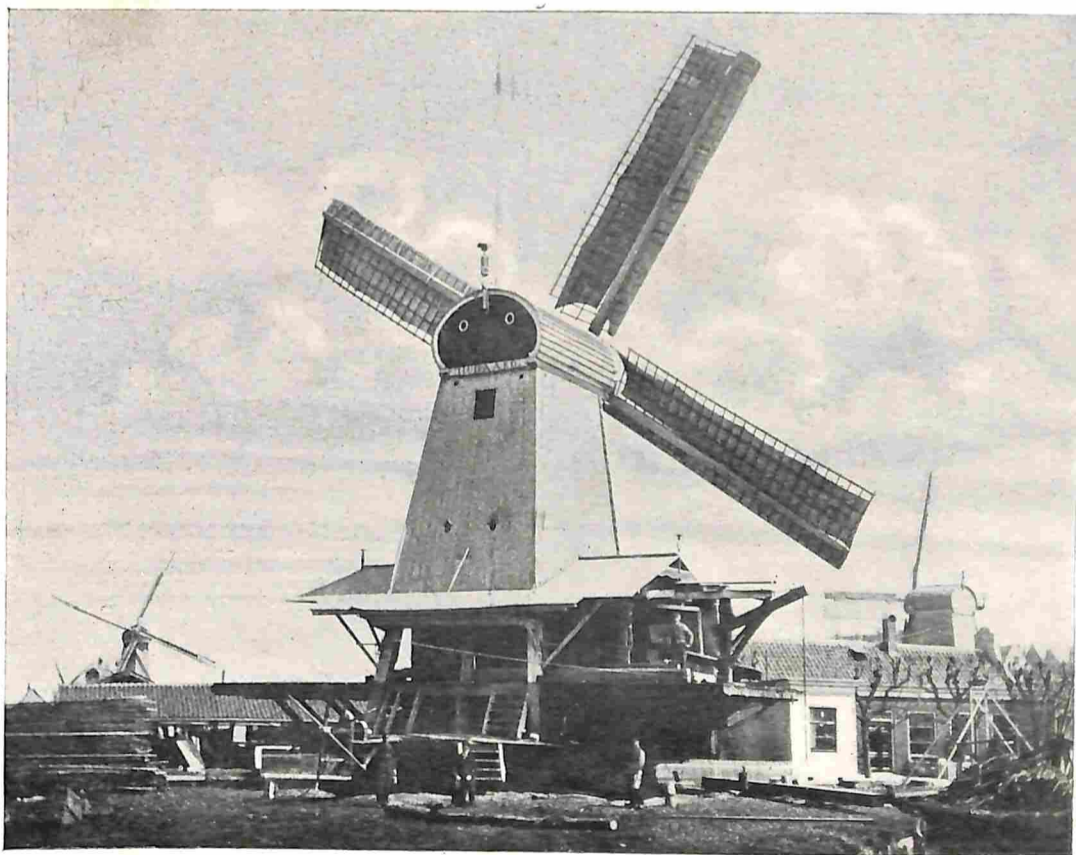

Foto C. Steenbergh.

PALTROKMOLEN (HOUTZAAGMOLEN-ONDERKRUIER).
DE MOLEN „DE OTTER” AAN DE BAARSJES TE AMSTERDAM.

verbonden door de „lange schoren” aan het spilrad, een achterbalk met de „korte schoren” en, in 't midden, den staartbalk.

Het uiterlijk der bovenkruiers geeft vaak geen antwoord op de vraag, welk werk zij verrichten; vooral als 't industrie-molens geldt, is dat moeilijk te zeggen. Intusschen is gewoonlijk de lage bovenkruier (zonder zwichtstelling) een watermolen, terwijl men den zaagmolen vrij gemakkelijk kan herkennen aan 't gelijk- en gelijkvormige zadeldak van de loods waarop de molenromp verrijst, dat ter weerszijden van dezen uitsteekt. Terwijl de molen in hoogegelegen streken bijna altijd een korenmolen is, onverschillig welke gedaante hij heeft — omdat de industriemolens, ook de

PALTROKMOLEN.

DE MOLEN „T LUIPAARD” TE AMSTERDAM, WAARVAN THANS NOG SLECHTS
DE ROMP BESTAAT.

Links de paltrokmolen „de Otter”, rechts „de Eenhoorn”.

zaagmolens, daar zeldzaam of niet worden gevonden, en er daar van water malen uit laaggelegen landen natuurlijk geen sprake kan zijn. Ook de stadswalmolen is in de meeste gevallen een meelmolen, omdat hij dat nu eenmaal van zijn oprichting af geweest is, en als zoodanig vroeger in een dringende behoefte voorzag.

Enkele molens vertoonen een gedaante, die afwijkt van de in deze regels beschrevene en de hierbij afgebeelde. Zoo is er nabij Groenedaal (bij Heemstede) een merkwaardige hoge houten vierkanten bovenkruier met twee stellingen. En zoo stond er nabij Huizen een molen, thans naar de weide op 't terrein van het Nederlandsch Openlucht-Museum bij Arnhem overgebracht, die ongetwijfeld een standerdmolen is, maar die den romp van een paltrok-molen bezit. Dit zijn echter vrij zeldzame uitzonderingen.

Onze windmolens ^{*} ^{*} ^{*} verdwijnen, langzaam maar zeker. De wetenschap, dat zij onherroepelijk ten doode gedoemd zijn, móét naar onze meening tot het inzicht leiden, dat het nu de tijd is na te gaan, welke molens tegen den slooper dienen beschermd te worden, dat het nu de tijd is ze te inventariseeren, dat het nu de tijd is den burgemeesters aan te schrijven, dat windmolens behooren tot de monumenten, die niet zonder voorafgaande mededeeling aan de autoriteiten mogen worden afgebroken. Het is immers dwaasheid te wachten, tot de meeste zijn verdwenen en daaronder misschien juist die, welke merkwaardig van vorm of een bijzonder sieraad van het landschap waren. Maar wil men inderdaad wachten, tot de windmolens zeldzaam zijn geworden, laat men dan reeds thans opkomen voor 't behoud van de weinige nog bestaande merkwaardige molens van het standerd- en paltroktype, *waarvan we geen enkel meer kunnen missen*. Laat men er zich niet mee vergenoegen het Openlucht-museum [met een]vertegenwoordigster van elk molentype te errijken, maar bovendien enkele exemplaren behouden op de plaats waar ze gewerkt hebben.

Het Schultehuis te Wanneperveen zal, dank zij de Rijkshulp, gelukkig voor sloping behoed worden. Maar wat gebeurt er met den vervallenden standerdmolen in de nabijheid? En de laatst overgebleven paltrokmolens in de thans grootendeels bebouwde, eertijds zoo beroemde molenwijk buiten het oude Amsterdam, kunnen zij ons niet gespaard blijven?

Excellentie de Visser, ^{gij} hebt ons de beeldgroepen op het Schermerhek te Alkmaar teruggegeven; dies zijn wij dankbaar en

PALTROKMOLEN.

DEZE MOLEN „STAAT MOOI” ZOALS DIT HEET, TER GELEGENHEID VAN EEN FEESTELIJKE GEBEURTENIS IN DE FAMILIE VAN DEN MOLEN-EIGENAAR.

ROMP VAN EEN PALTROKMOLEN, VOORZIJDJE. THANS AFGEBROKEN MOLEN BIJ AMSTERDAM.

verblijd. Thans vragen wij U om onder Uw beschermende machtige ministeriële vleugelen te nemen — de windmolens? O neen, wij zijn bescheiden: op 't oogenblik vragen wij U slechts 't behoud van die windmolens, welke tot het oudste en tot het merkwaardigste type behooren, en waarvan nog slechts enkele exemplaren zijn overgebleven.

Onze windmolens zijn hoogst merkwaardige monumenten en van kunst en van geschiedenis.

Laat ons nooit vergeten dat het enkele woord „windmolens” zeggen, is: spreken van de schoonheid van ons land en van de geestkracht zijner bewoners, die op nijverheids- en waterbouwkundig gebied aan den windmolen gróóte dingen te danken hebben gehad.

A. L.

Zegswijzen van Veluwe en Betuwe

HET belangwekkend werk van Prof. Dr. Jos. Schrijnen: „Nederlandsche Volkskunde” behandelt in het vijfde hoofdstuk o. a. spreekwoorden en zegswijzen als lagere vormen der momentane Volkskunde. „Bont en druk in het Zuiden”, heet het daar, „sober en stemmig in het Noorden, steeds overeenkomstig den aard, het karakter, de levensverhouding, de sociale groepeerings der taal en kultuurgemeenschap, leggen zij een treffende getuigenis af van den volksaard in de gewesten, waar zij gangbaar zijn.” In den loop der verhandeling, aan dit onderwerp gewijd, vinden wij dan achtereenvolgens een keur van zegswijzen, typisch voor Twente, Drenthe, Groningen, Friesland en de Zuidelijke provincies.

Veluwe en Betuwe komen er in vergelijking met andere gewesten wat kaaltjes af. Wel vestigt de schrijver onze aandacht op de verwantschap tusschen de Veluwe en het Zuidelijk volksgebied en noemt tevens twee karakteristiek Veluwsche uitdrukkingen als „anspan kriegen” voor „een maat vinden” en „met den plagenwagen weerkomen” voor „geen aanzoek gekregen hebben”; maar een reeks van Veluwsche en Betuwsche zegswijzen zoeken wij er tevergeefs.

Slechts een vitter zal een dergelijke kleine leemte bij de behandeling van een zóó omvangrijke stof binnen het bestek van nog geen 800 pagina's kwalijk kunnen nemen. Ons inziens laat zij zich zeer goed verklaren en de verzameling eigenaardig Veluwsche en Betuwsche gezegden en spreekwoorden, uit den volksmond opgeteekend, die wij hier laten volgen, heeft geen ander doel dan aan te toonen, dat ook in deze streken het volkskarakter en de levensverhoudingen zich spiegelen in de taal.

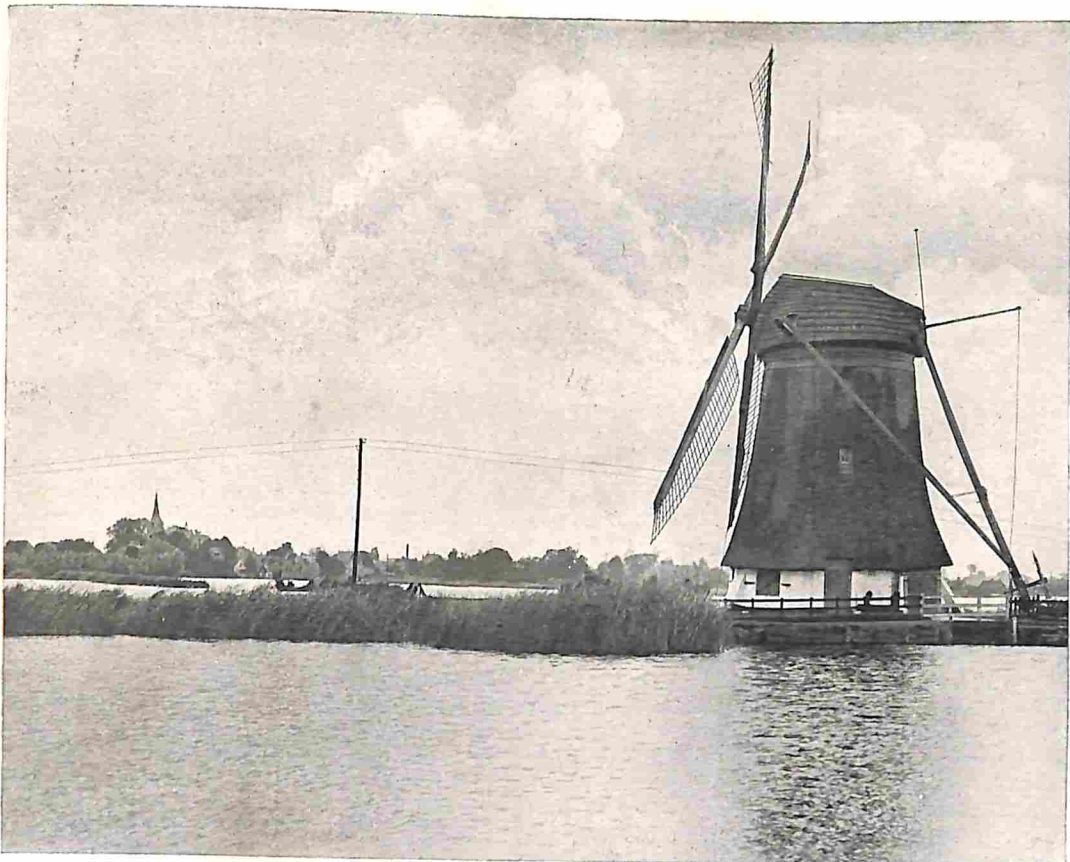
Het geld speelt op de arme zandgronden, vooral niet minder dan elders een groote rol. Dit blijkt o. a. in de uitdrukking: „Dat spreekt as 'n geldbuul”.

De zware, moeizame arbeid op het land eischt een krachtig gestel, en een flink maal is noodig om dit in stand te houden. Wel kernachtig is dat uitgedrukt in het spreekwoord: 'n „Keers wil vet um te brande”.

Met zachtheid en overleg wordt meestal meer bereikt dan met hard aanpakken. De boer vond daarvoor, waarschijnlijk door zijn ervaring met de paarden geleerd, de formule: „Wat je te stief trekt, doet zeer”.

De Bijbelspreuk van het licht en de korenmaat, vindt hier een equivalent in de zegswijze: „Die 't licht hêt (heeft), die mot 't laote schiene”.

„Die in 't vette zitte, motte aon 't schraole (schrале) denke,” filosofeert de zandboer, die nu eenmaal in zijn aard verschilt van den „van den hand in den tand levenden” Bohémien. Een aan den pompzwengel dikwijls waargenomen feit, levert hem

LAGE BOVENKRUIER.
WATERMOLEN BIJ HILLEGERSBERG.

een beeld voor de begrensdeheid van alle geduld: „Als de emmer vol is loopt ie over”.

Terwijl de voorafgaanden allen van levenswijsheid getuigen, draagt de minder welvoegelijke uitdrukking: „Tegen een kar mest kan één alleen niet opstinken”, een sarcastisch tintje.

Dichterlijk, typisch voor de Veluwe met haar boekweitvelden, beeldt de bevolking hier de vergankelijkheid van het leven uit in de vergelijking: „ófvalle as 'n boekentveld veur de zicht”.

Gaaf voor humor van iet of wat ruw-gemoedelijk karakter blijkt uit de volgende zegswijzen: „'n Kop mit haor as fan 'n keuj(varken).

'n Neus as 'n gaovel en hande as potlepel!

'n Segoor as 'n arm!

'k Zag 'm liever op te (de) hakken as op te teeje (teenen),

'k Houw d'r zooveul fan as fan 'n haor in de pap.

(Ook hoort men wel, „as fan 'n slek (slak) in de koal.”)

'k Bin net zoo min jaloers op 'm, as 'n nachtegaol op 'n kikker.

'n Glaosje schenke daar 'n dood mins levendig van wordt.”

„Marge-spin, slecht begin” is hier in dialect ook in zwang. In plaats van „soort bij soort” heet het „kalf bie kalf en koei bie koei”.

Het laat zich hooren, dat iemand niet bepaald in zijn element is, als men van hem zegt dat hij „kiekt as 'n huusmus in 'n kenaorie kooi”.

„Kieken of je 'n kreupel peerd in de vierslag ziet” duidt op het toppunt van verbazing.

Sterk beeldend is de uitdrukking: „Gaon as 'n kat over dedorschvloed”. Hebt ge de poes dat kunststuk wel eens zien volbrengen? O zoo voorzichtig zet zij haar fluweelen pootjes neer, nauwelijks rakend den grond, waarop de scherpe vliesjes van het gedorschte koren zijn achtergebleven. Er is iets lachwekkends in zulk een wandeling met hindernissen van de behoedzame kat, die zich zoo nu en dan toch nog eventjes prikt. Fijntjes zit dat er in en we kunnen ons levendig voorstellen, dat de stevige boer iets dergelijks opmerkt bijvoorbeeld in het trippelgangetje van een stadsdametje op hooggehakte laarsjes.

Hier weten ze ook bij ondervinding, hoe het is te „zin as 'n peerd, datte (de) kinketting te straf zit”. Zoo'n stakker doet al even rare sprongen als een kat in het nauw.

Op de Veluwe komt men meer in aanraking met gewassen schaapswol dan met goud, en het eerste is even zuiver als het laatste. Daarom spreekt men er dan ook van „een hart, zoo klaar as gewassche schaapswol.”

Voor Veluwe en Betuwe beide geldt de zegswijze: „Heigronde, die um weigronde komt”. Men bezigt haar voor het huwelijksaanzoek van een jongen van de hei om een meisje van de weigronde. Volgens de opvatting hier een bewijs van hoogmoed, het toppunt van „astrantigheid”.

Doch liefde kent geen hinderpalen en als een flinke hei-kneuter van de dochter van een meer gefortuneerden weidenbezitter naar waarheid kon getuigen dat „heer naam sting in zien hart as 'n naam in 'n zark”, waarom zou hij er dan niet op af gaan om naar haar hand en hart te dingen?

Er is een huiselijke poëzie in de zegswijze: „Ze waren zoo goed mit mekaore. Krek als fan één heerd”, die wel niemand zal ontgaan.

Tot besluit een treffend staaltje van de neiging tot beeldspraak bij boeren uit de Betuwe.

Het was de tijd voor milde zonnige lentedagen, om het verrukkelijk bloesemfeest in de bongerden blij te besluiten met een voorspoedig zetten van de veelbelovende vrucht. Het noodlot had anders beschikt: gure voorjaarsvlagen vernielden onmeedoogend een kostelijk deel der teedere lentepriest, huiverend onder die wreede teistering.

Ik liep op bij een boer in Andelst en het gesprek kwam uiteraard al gauw op de nukkige Natuur. „Jao, meneer”, zei de oude baas, „de natuur is krek as de Rienensche (Rhenensche) toren véúr de braand: *) eerst speelt ze en dan sleet (slaat) ze!” W. H. DE ROOS.

*) De Cuneratoren in Rhenen bezat vóór den brand op den 4en September 1897 een klokken-spel, dat door het vuur vernield en bij den opbouw niet weer door een ander vervangen werd.

DE VROUW ZONDER STIJL.

NEEN, er was nu letterlijk niemand onder de kennissen, die zich niet dood ergerde aan die verhouding tusschen Miep en Ernst.... Zij ál lief en genoegelijk wat je je voorstellen kon; hij een en al naarling; een pedante fatterige kerel, u weet wel, dat soort, dat aan een sterfbed nog staat te voelen of hun das wel recht zit, en als een mensch zijn hart uitschreit, hem verzoekt aan de burenen te denken.

Wel een jaar of drie waren zij al getrouwd. Kinderen hadden ze niet. Hij moest zich bij kennissen hebben uitgelaten dat hij kinderen eigenlijk iets vies vond, en bovendien zoo leelijk luidruchtig. Zij had wel graag zoo'n kleinen schreeuwer gewild; zij was daar juist het type voor om daar altijd mee doende te zijn; een badje geven, en pap voeren, honderd lepeltjes, waarvan telkens maar een kruimel in het weerspannige mondje achterblijft, en een eindeloos geduld van in slaap-sussen en door het huis dragen en duizenden zorgjes dat je eigen nachtrust en je eten erbij in schiet.... Zoo'n

LAGE BOVENKRUIER.
KORENMOLEN BIJ LUNTEREN.

mensch was die Miep nu net. Geknipt voor een moeder. Eèn stuk opoffering.....

Enfin, kinderen waren er niet. En ze moesten dus maar met hun tweeën er wat van zien te maken. Haar opofferende moederlijke hart kwam haar zóó trouwens ook best van pas, — tegenover hem, want hij van zijn kant? Nou, aan eischen geen gebrek; ze verwende hem geen beetje, en hij liet zich verwennen, hij nam haar aandoenlijke lieve zorgen aan, alsof hem dat dubbel en dwars toekwam. Hij eischte zelfs meer en meer van haar. En nam daarbij nog een tirannieke houding aan. Kort en goed, er was reden genoeg voor haar om zich ongelukkig te voelen. En dat dééd ze ook. Mijn Hemel, hoe vaak was er al iets tusschen hen voorgevallen; ja, een paar keer had een formeele breuk gedreigd. Maar telkens was het weer bijgelegd, onbegrijpelijk genoeg voor ons buitenstaanders....

Op een avond werd er wild en luid bij me gebeld. Het leek een noodsignaal. Mijn vrcuw sprong overeind en keek mij met verschrikte oogen aan.

Buiten loeide de storm. De regen roffelde op onze vensters. Het was noodweer. Ik ging de deur opendoen. En daar buiten in den wind en de plasregens stond Miep.

— „Je zult wel vreemd opkijken,” zei ze zenuwachtig, — „dat ik in dat weer zoo'n eind kom loopen, maar ik moet jullie noodzakelijk spreken”.....

Toen ze in een gemakkelijken stoel bij de warme kachel zat, praatte ze echter heelemaal niet meer. Met vriendelijk uitvragen poogden wij haar aan het spreken te krijgen. Het lukte niet. Onbewegelijk zat ze in haar stoel, en als verwezen keek ze maar voor zich heen. En slecht dat ze eruit zag! Geen voorbeeld van. Het vroeger zoo frissche gezichtje was als verflenst, en rood en gezwollen waren de oogen. Nu en dan brak een luide zucht of een half onderdrukte snik uit haar keel. Ze was zielig om aan te zien, zooals ze daar zat.

Eindelijk had mijn vrouw met haar pogingen om haar aan het spreken te krijgen eenig succes. Na een nieuwe huilbui, nog harts-tochtelijker dan de vorige, kwam er nu en dan een woord, een uitroep van droefheid, van verslagenheid, van wanhoop.....

En ten slotte kwam het verhaal van de narigheid los.

— „Het gáát niet meer, het gáát niet meer,” zoo begon ze, telkens zichzelf met snikken onderbrekend, — „het is niet meer met hem uit te houden. Ik kan geen goed meer bij hem doen. Alles van me wordt verkeerd uitgelegd. En dat geeft me de zekerheid, dat het laatste restje van zijn genegenheid — als die er dan al ooit geweest is, — dat het laatste restje van genegenheid voor mij uitgebluscht is. Liefde is blind, zeggen de menschen, en dat geloof ik ook: ik heb tenminste nooit zijn gebreken gezien of willen

ONZE WINDMOLEN-TYPEN.
LAGE RONDE STEENEN BOVENKRUIER.
KORENMOLEN BIJ HEERLEN.

zien, maar als ik hem zoo tegen mij hoorde uitpakken, dan dacht ik wel eens: Wanneer je zooveel slechts in iemand ziet als jij in mij, dan moet je toch wel een hekel aan me hebben..... En dat zal ook wel zoo gewéést zijn, want er was geen land meer met hem te bezeilen. Het vreeselijkste was den laatsten tijd zijn.... deftigheid, zijn overmatige preciesheid, voorbeeldige netheid, vooropgezette zijn nauwkeurigheid, zijn heele overdachte houding, zijn..... stijl, zooals hij het noemde. Daar werd ik bijna krankzinnig van. Ik kon letterlijk niets, niets doen of het „hoorde niet zoo.” Of het was „burgerlijk” of „onbeschaafd” of ergerlijk voor iemand van mijn leeftijd en omgang.... Er mag geen pluisje op zijn jas zitten, mijn leestijd en omgang.... geen kreukje in zijn vest. In de kamer geen stofje op zijn hoed, geen centimeter van zijn plaats staan, of hij mag niets ook maar een centimeter van zijn plaats staan, of hij wordt kwaad. Ja, kwaad is het woord eigenlijk niet.... Wèrd hij maar kwaad. Goed kwaad. Nee, hij blijft op zijn manier koel, kalm, „stijlvol” zooals hij dat noemt. Hij heeft nu eenmaal een manie van „stijl.” Niets komt hem zoo benijdenswaardig voor als op een „koelen”, „voornamen”, „Engelsche aristocraat” te lijken. Hij heeft een manie voor de Engelschen. Als hij naar de komedie gaat, is het alleen naar een z.g. „society” stuk. Die goede-maniëren, dat is precies wat hij hebben moet. Keurige, koele bestukken, dat is precies wat hij hebben moet. Keurige, koele beheerschte omgangsvormen.... Ziedaar wat hem interesseert. Of die mooi opgedirkte en berekenend doende menschen wel menschen zijn, daarop let hij niet eens. Een uitvalletje van mij, hoe gewoon bedoeld ook, vindt hij „dramatisch” en „luidruchtig”. Ik kan me niet meer bewegen zonder dat hij me het verwijt naar het hoofd slingert, dat ik geen „houding” heb. Houding. Houding! Dát is het levensbeginsel voor hem. Als hij op zijn sterfbed ligt, zal hij nog aan zijn houding denken, meer dan aan zijn onsterfelijke ziel....

Dan, na even zwijgen, vervolgde zij weder, thans nu zij eenmaal sprak, voortgedreven door den drang om alles nu ook te zeggen, om zich als het ware door dit mededeelen te bevrijden van een obsessie:

„O, je moet het hebben doorgemaakt, Je kunt het je anders niet voorstellen. Die afgrijselijke „houding”, die keurige „stijl”.... Het is om krankzinnig te worden. Zijn gezicht, zijn glimlach, de houding van zijn lichaam, een beweging van zijn handen verweten mij, van 's morgens tot 's avonds dat ik geen manieren had en mij geen houding wist te geven, naar zijn smaak althans. Naar de smaak van de personen uit zijn society-romans, Lord Die en die en lady Zus en zoo en al zijn verdere voorname aristocratische voorbeelden.... o, het zou belachelijk zijn als het niet zoo afschuwelijk was. Vroeger heb ik er zelf wel eens in stilte om gelachen: maar als die „levenshouding” je dagelijksche kwelgeest is, vergaat het lachen je wel.... O, die afschuwelijke stemmingen bij ons. Die ellendige huislijke scènes. Wären het maar scènes.... dacht ik wel eens. Desnoods de kwaadaardigste twist. Want daarna is toch een verzoening denkbaar. Maar neen, bij ons is er alleen zwijgen, en van zijn kant afgemeten zoogenaamde „hautaine” berispingen. Heele dagen, heele wéken dag aan dag zwijgen en nogeens zwijgen. Zonder een groet. Niets. Niets. En dan ik aldoor maar verlangen naar een verzoening. En dan probeer ik maar met de minste te zijn, met het eerst te spreken, om op die manier hem en zijn trots te sparen, maar ook dát heeft tegenover een „levenshouding” een averchtsche uitwerking. Hij verwijt me dan, dat ik geen karakter heb, dat ik zoo weinig stijl heb, dat ik al zou ik gelijk hebben, toch nog de eerste zou zijn om toe te geven. Mijn genegenheid, mijn liefde, mijn verlangen om goed met hem te zijn,..... het wordt op zoo'n manier alles nog verkeerd uitgelegd.... En je weet niet, hoe dikwijls de gedachte al bij me opgekomen is, van hem weg te gaan. Ik vind scheiden om een klein meningsverschil of omdat je elkaar verveelt, zooals dat tegenwoordig zoo vaak gebeurt, verre van sympathiek, maar ik geloof, dat er tenslotte gevallen zijn waarin je scheiden mag.... Zoo mijn geval. Telkens nam ik mij voor, gewoon weg te loopen van mijn tyran, die mijn leven met zijn „aristocratische” keurigheid vergiftigde; om die hel van ordelijke preciesheid..... Telkens werd ik ervan teruggehouden het door te zetten. Ik maakte plannen en plannen, maar als het erop aankwam te handelen, durfde ik telkens weer niet. Ik begreep wel, dat ik eigenlijk nooit durven zou. En ik had me..... o, ik wil niet zeggen verzoend met die gedachte, maar ik beschouwde het allens als mijn noodlot, dat bestaan te moeten dragen tot mijn dood, dat bestaan, waarvan ik me toch wel nooit op welke manier ook zou durven bevrijden.... Tot nu daareven. Nu is het genoeg. Ik ben een ander mensch geworden. Het is of een ander voor mij besloten heeft, een ander, die sterker is dan ik,.... een ander, die mij, zwak vat, de kracht geeft door te zetten. Door te zetten tot het einde toe”.....

Ze zweeg, en keek ons om beurten eens aan. Haar ingezonken koonen gloeiden van opwindung, en in haar oogen was vastberadenheid en durf.

— „Maar wat is er dan wel gebeurd?” zoo vroegen wij haar, verwonderd om zulk een ommekeer bij de goede, zachtzinnige vrouw, die alles verdroeg uit teedere toewijding en aanhankelijk-was.

Thans was het vol beslistheid, dat zij verder praatte. „Het gebeurde daareven. Nog geen half uur geleden. We hadden weer oneenigheid gehad. Natuurlijk om niets. Een kussen lag niet op den stoel waar het op hoorde, maar op een andere daarnaast. Op zijn gewone manier had hij me daarover onderhouden. Het was niet om dat kussen, verklaarde hij op zijn keurige manier, die

mij altijd aan een pedanten, deftigen president van een of ander allerhoogst gerechtshof herinnerde, — het was niet om dat kussen zelf (afgezien ervan, dat het onbegrijpelijk was dat iemand van eenige opvoeding en beschaving niet zag hoe slecht het pauwblauw van dat kussen met het roodpaars van de stoelzitting kleurde; — dat moest hij er natuurlijk ook even bij zeggen, want hij is, zooals je weet, nog vervelend overdreven „artistiek” ook.) — maar het was om het gebrek aan begrip van orde, tucht en zoo meer, dat eruit sprak. Ik had hem maar stil laten uitpraten, had het kussen op zijn plaats gelegd, en, waarachtig heel kalm, de opmerking gemaakt, dat het toch niet zóó verschrikkelijk was. . . . En toen heeft hij natuurlijk geantwoord, dat het dat wél was. En het slot was weer een gespannen zwijgen, den heelen avond. (Dat gebeurde gisteren.) En vandaag was het precies eender. Geen woord. Geen zucht. Enkel deftigheid en stilte van zijn kant. Dat was met het ontbijt, met het koffiedrinken, met het middageten. Geen wóórd. Niets. Ik had af en toe geprobeerd te doen of er niets aan de hand was, door weer een gewoon gesprek te probeeren. Het baatte niet. Al mijn pogingen stuitten af op zijn onverdraaglijke deftigheid en pedanterie. Eindelijk, daareven, na het eten, brak de bom. Ik kón het niet meer uithouden! Die gespannen stilte vermoordde me bijna. Het was of ik stikken zou als het nog langer duurde. „Ernst,” riep ik uit, — „zeg dan toch weer eens eindelijk iets. Wát ook, wees kwaad. Scheld me uit. Vloek me uit. Als je in Godsnaam maar iets doet. Het is zóó niet meer om uit te houden. . . .” Hij keek me toen met zijn bevriezenden voornamen blik aan, en zei nog niets. Alleen, leek het me, trok hij nauw merkbaar zijn bovenlip op, zooals je dat wel in de boeken leest van een of anderen zoogenaamden edelman, die zijn huisknecht op zijn plaats zet. Ik was buiten mezelf. — „Wees dan kwaad. Scheld me uit. Of. . . . of. . . . wát ook. Als je maar iets doet” hilde ik.

— „Ik zal je een klap om je ooren geven,” zei hij toen zonder toorn, zonder ontroering, en onberispelijk, zonder zijn kleeren te kreuken stond hij op en gaf me een slag op mijn wang. Toen ging hij weer keurig netjes zitten, nadat hij zijn broek bij de knieën wat opgetrokken had om de vouw te sparen. Ik ben toen weggegaan. Naar jullie. Ik weet wel, dat jelui me helpen wilt. Ik heb mijn besluit genomen. Daar kom ik nooit, nooit meer op terug. Ik wil hem niet meer zien. Het is nu uit. En voor goed.”

Miep zweeg. Ze zag er zoo vastbesloten en zelfverzekerd uit, dat onze twijfel aan haar wilskracht nu heelemaal voorbij was. We beloofden haar, haar te helpen bij de scheiding. Ze kon bij ons logeeren zoolang ze wilde. Wij zouden alles doen wat in ons vermogen was om haar van dien ellendigen kerel af te helpen, dien wij in den grond van ons hart ook altijd verfoeid hadden. .

Nadat er nóg wat over en weer gepraat was, hoe we het aan zouden leggen, — waarbij Miep vol geestdrift over haar ophanden vrijheid, haar nieuwe leven sprak, — bracht mijn vrouw haar naar de logeerkamer.

Den volgenden dag aan het ontbijt praatte ze weinig, leek ze wel in den ban van een groote allesbeheerschende gedachte. Ik begreep, dat de stap waartoe ze besloten had, al haar denken in beslag nam, en ik wilde toen ik naar mijn bezigheden ging, de zaak niet nogeens aanroeren. Dien avond als ik thuiskwam, zou er tijd genoeg zijn om eens een en ander verder omtrent de scheiding te bespreken.

Maar toen ik tegen vijf uur dien middag thuiskwam, trof ik Miep niet. Zij was, vertelde mijn vrouw me, dien morgen al vrij tijdig uitgegaan zonder een woord over den toestand meer te hebben gesproken. Wij keken elkander eens aan, vragend en ernstig.

— „Ik begrijp er niets van,” zei mijn vrouw, — „als ze gisteravond niet zoo positief geweest was, zou ik gelooven dat ze alweer spijt ervan had.”

We wachtten. Maar moesten tegen zevenen toch eindelijk gaan eten, omdat we dien avond bij vrienden op bezoek zouden gaan. Toen wij tegen acht uur de deur uitgingen, was Miep nog niet terug. We vermoedden wat elk in onze plaats vermoed zou hebben. . . .

En ons vermoeden werd zekerheid. Aan het tramhuisje, waar wij moesten wachten, zagen wij Miep in gezelschap van haar stijlvollen, keurigen man zoowaar alweer staan. Het was schrikkelijk koud, en juist betrapten wij haar, toen ze met een glimlach, die van groote liefde getuigde, haar wollen bouffant afdeed en hem die om den hals legde. En hij, correct en onberispelijk als hij was, aanvaardde zonder veel overbodige praatjes dit offer, dat, nu ja, wel van liefde en teederheid of iets dergelijks, maar zeker niet van zelfbeheersching, karakter of stijl getuigde, iets waarop het ten slotte toch aankwam in het leven.

JOB. STEYNEN.

PAARDENBURG.

Aan den straatweg van Bodegraven naar Zwammerdam bevindt zich in den gevel van een oude hofstede, boven de voordeur, een steen, waarop twee paarden uitgehouwen zijn, die met hun voorpooten op de derde trede van een trap staan. Omtrent den oorsprong dezer eigenaardige voorstelling schijnt geen volstrekte zekerheid te bestaan; althans, mij kwamen tweeërlei verhalen ter oore, welke beide het kenmerk van legendarische overleveringen dragen, aan welke evenwel een historisch feit ten grondslag kan liggen.

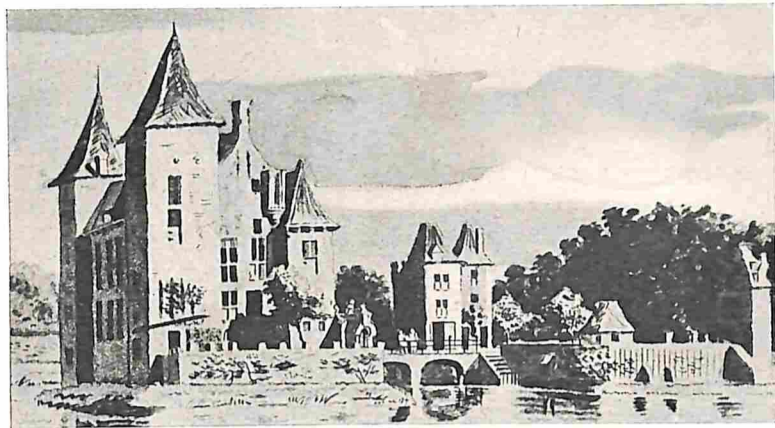

ONZE WINDMOLEN-TYPEN.
HOOGHE RONDE STEENEN BOVENKRUIER.
KORENMOLEN BIJ STEENDEREN.

Volgens het ene staat de afbeelding met een liefdesgeschiedenis in verband.

In de zeventiende eeuw n.l., — aldus mijn zegsman — bevestigde de toenmalige bewoner der hofstede zijn verzekering, dat hij onschuldig was aan een zekere daad, van welke hij verdacht werd, door te zeggen, dat, bijaldien hij er naar waarheid van beticht werd, de paarden uit zijn stal de kamer mochten komen binnenloopen, tot welke een trap toegang gaf. Nauwelijks had de man aldus gesproken of de viervoeters trappelden inderdaad het vertrek binnen, welk even onverwacht als ongewenscht voorval voldoende werd geacht om 's mans schuld voor bewezen te houden.

Volgens een ander verhaal zou, tijdens een pokken-epidemie, de vrouw van den landheer door de vreeselijke ziekte zijn aangeast. Nadat zij dood gewaand was, werd zij spoedig begraven, terwijl het lijk getooid werd met de sieraden, welke de vrouw gewoon was geweest in haar gezonde dagen te dragen. De doodgraver, wien dit ter oore was gekomen, kwam op de verfoeilijke gedachte, na de begrafenis de kist te openen, ten einde zich van de waardevolle voorwerpen, gouden ringen, armband en halsketting meester te maken. Tot zijn niet geringe ontsteltenis evenwel

DE BEVERWEERD IN ZIJN OUDEN TOESTAND.

Naar een teekening in het archief te Utrecht.

rees, zoodra bij bezig was met zijn luguber werk, de doodgewaande overeind, waarop hij zich ijlings uit de voeten maakte om den landheer met het gebeurde in kennis te stellen, d. w. z. hem diens te maken, dat hij beweging in de kist had opgemerkt, waarna hij het deksel opgelicht had en tot de ontdekking was gekomen dat de vrouw als schijn-dode was begraven en nog leefde.

De landheer beweerde dat dit een onmogelijkheid was, dank zij de voorzorgen, door hem genomen na het overlijden van zijn vrouw, in dagen, in welke bekend was, dat door overijling meer dan één helaas ter aarde werd besteld, van wien de dood niet voldoende geconstateerd was. En hij zette zijn bewering nog kracht bij door te zeggen dat het evenmin mogelijk kon zijn dat zijn vrouw levend begraven was als dat zijn paarden de trap van het huis kon oploopen. „Ontsluit dan eerst uw stal!” sprak daarop de doodgraver op bevelen van den landheer, aan welken aanstonds voldaan werd, en wel met het verrassend gevolg dat de paarden zich langs de trap van het huis naar boven begaven.

F. W. DRIJVER.

DE BEVERWEERD.

WANNEER wij, van Odijk komende, den in de korenvelden verdwijnenden landweg houden naar Werkhoven, dan trekt al gauw de Beverweerd aan de linkerzijde van den weg onze aandacht.

In de 19de eeuw gerestaureerd, praat het nu weer in nieuwen luister, en leeft het voornaam en statig door op de herinneringen aan vroeger tijden, toen het nog een roofofslot was aan den Rijn.

De oprijweg kunt U gerust oploopen, want die is vrij voor verkeer, en dan zien wij tot onze verrassing dat dit huis aan den Krommen Rijn ligt, die met een paar gewaagde slingers door de weiden toch maar besluit even voorbij het huis te stroomden, en dan verder in 't vrije veld zijn lust tot buigen en wenden weer heel genoeglijk botviert.

De brug, waar niets bijzonders aan is kunnen wij passeeren en verder uitkomen op de Langbroeksche Wetering, en den weg naar Doorn.

Het is een oeroud adellijk slot, waar men zelfs in de 17de eeuw een gouden penning van Julius Caesar en naderhand nog vele steenen ballen, zooals de Romeinen uit de blijden wierpen, gevonden heeft. Reeds in een brief van 1296 vindt men er melding van.

Wat den naam betreft, tast men in het duister; sommigen denken, dat eertijds hier een geslacht woonde dat een bever in zijn wapenschild voerde, anderen dat hier een weerd of tolhuis heeft gestaan, en dat er bevers in den Rijn gezien waren.

Dit zijn echter gissingen; de eigenlijk Bekende geschiedenis met de 13de eeuw. Een Zweder van Beverweerd sneuvelde toen in den slag die Jonker Willem, zoon van Jan II, Graaf van Holland, op Duiveland verloor tegen de Vlamingen.

Na den dood van zijn huisvrouw Hildegard, werd het huis door den 41sten bisschop van Utrecht, Willem van Mechelen, opgedragen aan Nic. van der Velden.

In het jaar 1345 kwam het door het huwelijk van Vrouwe Machteld van Beverweerd aan den Ridder Otto van IJsselstein, die aan Jan van Arkel, den 47sten bisschop van Utrecht, moest beloven, hem, met het huis Beverweerd, naar leenmansrechten te dienen, evenals in 1354 de tweede man van Machteld van Beverweerd, Zweder van Vianen, moest zweren, niets met het huis tegen hem (Jan van Arkel) te zullen ondernemen.

De nakomelingen uit dit tweede huwelijk bezaten dit huis tot hun achterkleindochter Johanna van Vianen en Beverweerd, die het door haar huwelijk aan het geslacht van Boucholt bracht.

In het jaar 1465 werd Jan van Boucholt met dit goed beleend, ten behoeve van zijne huisvrouw Johanna van Vianen en Beverweerd, die het aan haren zoon Daniel van Boucholt achterliet, wiens dochter, Maria van Boucholt, Vrouwe tot Boulaer, in het jaar 1527 daarmee verlijd werd.

In 1556 werd deze hofstede door de Staten der Provincie Utrecht voor Riddermatig verklaard, ten behoeve van Hendrik van Heurne, Erfburggraaf van St. Wijnaltsbergen, zoon van Maximiliaan

Heer van Gaasbeek, gehuwd met genoemde Maria van Boucholt, eerder weduwe van Heer Hugo de Lannoy.

Na het overlijden van Maria van Boucholt ging het weer over in handen van haren kleinzoon Filips Willem van Nassau, zoon van Prins Willem I, Graaf van Buren.

De graaf overleed kinderloos, en nu rees er over het bezit van dit huis geschil tusschen Maurits, Prins van Oranje, en Filips van Merode, die van een jongere zuster van Maria van Boucholt afstamde. Prins Maurits was hierin de overwinnende partij en in 1620 moest Filips van Merode al zijn rechten op dit huis afstaan. Maurits vermaakte het aan zijn zoon Lodewijk, onder beding dat, wanneer de wettige erfgenamen uitstierven, het huis toch onder Oranje komen zou, en zoo geschiedde het, dat op 3 Dec. 1734, Jonker Hendrich Karel, Graaf van Nassau la Lek, daarmee verlijd werd.

Sinds begin 1800 is dit huis eigendom van de van Heeckerens, die het prachtvol hebben doen restaureeren.

Vroeger echter zag het er heel anders uit; toch vindt men — zooals een vergelijking der twee hier geplaatste afbeeldingen leert — in het tegenwoordige huis nog geheel de gedaante van het oude hoofdgebouw terug; de voorpoort is verdwenen.

Het moet een zwaar gebouw geweest zijn, met aan de achterzijde 2 vierkante torens, en aan de voorzijde een kapel.

Niet zoo heel eenvoudig was de toegang tot deze burcht; de oprijlaan doorgaande stiet men op een ophaalbrug, een eindje verder op een steenen brug, over een smalle gracht, en dan weer dicht bij het huis op een steenen brug van 3 bogen, over een diepe en breede gracht. Op het voorplein had men links en rechts tuighuizen, en aan de rechterzijde een gebouw, waardoor de oprit was. Dit alles was met een kolossalen muur omgeven.

Zoo bevonden de heeren van de Beverweerd zich dus welbeschermd en beveiligd binnen hunne wallen, en van verwoesting of overval is mij niets bekend; daarvan is zelfs geen sprake in het jaar 1673, toen bijna alle burchten van het zwaar beproefde Utrecht geplunderd en gebrandschat werden.

Het wapen van de Beverweerd, een veld van lazuur, waarop 3 zilveren zuilen, gaf aan de omringende landstreek iets onoverwinnelijks, en dat het huis in 1835 door de van Heeckerens werd herbouwd, had niet zijn oorzaak in verwoesting, doch in den vervallen staat waarin de burcht verkeerde.

L. B. Jr.

FEBRUARI.

In 't bladerlooze bosch, in 't bladerlooze bosch

O wenk mij en ik kom!

Staat niet het licht in duizend schichten achter blanke boomen?

En spant de zon haar gouden web niet in de teere lucht?

Een zilver dak gelijk, is 't ragge takgespan

Ten hemel zacht gedragen door de rankheid van het woud . .

En d'arde is brons en goud; een roode kleed van 't late jaar

Nog rits'lend aan den voet.

In 't bladerlooze bosch, o wenk mij en ik kom!

Ik weet de paden die als droomen zijn van licht geboschte

En blij gejuich van voog'len . .

Ik weet de lichte sproken van veel witte berken dicht bijeen

En 't wuivend windgeruisch . .

Stil als niet één ben ik. De maand is als een knop

Die zachtkens open gaat zoo straks. Een kind vol heim'lijk

schoon

Nog niet geweten door de wereld.

In 't bladerlooze bosch, in 't bladerlooze bosch

O wenk mij en ik kom, o droom in zelfden droom, dit wonder-
schoone!

M. C. KOOIJ—V. ZEGGELEN.

KUNSTJUWEELEN.

HET woord „juwel” is afkomstig van het oud-fransch „joël”, later „joyau” (joaillier) dat op „jocellum”, een formantische variant van het middenlatijnsche „jocale” teruggaat. In de Keulsche gemma *) van 1445 komt het voor als „juwel”, in het hoogduitsch „Juwel”.

Daaronder verstaat men alle mogelijke sieraden, maar voornamelijk geslepen en gesneden steenen en paaren. Al deze kleinnoodiën worden op kunstige wijze nagemaakt of wel door kristal vervangen. De heer Noël Heaton te Washington, lid van de universiteiten van Boston en Cambridge, heeft aan deze industrie een belangrijke studie gewijd, waarin hij in de eerste plaats wijst op het onderscheid tusschen wat hij noemt imitatie- en artificieele steenen. De productie van imitatiejuweelen is niets nieuws. Onder het Byzantijnsche Keizerrijk ten tijde van Comnenus, waren de glasbewaterkers in staat alle edelgesteenten, zoowel doorzichtige als ondoorzichtige, na te bootsen. Het schijnt dat in nog vroegeren tijd Nubië de zetel was dezer industrie. De glasbewaterkers speculeerden op de onwetendheid en lichtgloovigheid der aristocratie, terwijl een methode om de steenen te onderzoeken, ontbrak; wanneer zij maar aan de kleur beantwoordden, was men tevreden; blauw glas stelde den saffier voor, groen glas den smaragd enz. In de dagen van Koningin Elisabeth had men vensterglazen van beryl of gekleurd glas, zooals wij in een oud Latijnsch geschrift lezen: *tabulas saphiri*

pretiosas ac satis utilis in fenestris (een kostbare plaat of tafel en tamelijk nuttig, van salfier in het venster).

Iets anders zijn de artificiële juweelen, welke van dezelfde chemische compositie zijn en dezelfde physische eigenschappen bezitten als de echte steenen, waarvan ze alleen verschillen in refractie en reflectie. Commerciële waarde hebben deze producten van het laboratorium niet en het is hoogst twijfelachtig of ze ooit aan de markt gebracht zullen worden. Hoe wordt b.v. een diamant verkregen? Door ijzer met koolstof te verzadigen bij de temperatuur van den lichtboog en de gesmolten massa in koud water te dompelen. De ijzermassa wordt dan opgelost in zuur en het residu onderworpen aan een laboratoriumproces, waarbij de diamanten met behulp van een microscoop worden uitgezocht.

De productie van corandum of saffier gaat wat gemakkelijker, die van de paarl is daarentegen weer omslachtiger. Ik zal u de beschrijving der chemische bewerking, waarbij de blaaspijp een voorname rol speelt, besparen; genoeg, dat volgens het systeem Verneil **) tegenwoordig alle edelgesteenten, doorzichtige zoowel als ondoorzichtige, in het laboratorium worden nagemaakt, terwijl deze met behulp van den reflectometer van Dr. Hubert Smith van de echte zijn te onderscheiden. Meer baat heeft men gevonden bij het kwarts of bergkristal, vooral nadat een zekere Strasser uit Weenen in de vorige eeuw deze productie tot een hoogen trap van volmaking heeft gebracht; de naam „strass” is aan hem ontleend.

Ook ons land en wel de Lochemsche bergen, leverden een kwarts of bergkristal op, dat geslepen zijnde, den diamant in helderheid nabij kwam.

Op het kasteel „de Cloese” onder Lochem kon men een collier van Lochemsche diamanten aanschouwen. Ook onder Amersfoort werden dergelijke kristallen gevonden.

Het bergkristal leent zich bij uitnemendheid voor de nabootsing van allerlei edelsteenen, waarvan dan coken een ruim gebruik gemaakt is. Ook voor het onderwijs heeft men zich daarvan bediend om een aanschouwelijke voorstelling te geven van enkele beroemde en historische steenen. Vóór de ontdekking der Kaapsche diamantvelden waren er in Europa slechts 5 diamanten van meer dan 100 karaat; daaronder behoorde de Regent of „Pitt”, een der Fransche kroonjuweelen, aldus genoemd naar den Britschen Gouverneur-Generaal van Indië, die den steen voor 20000 pond Sterling had gekocht. Het slijpen kostte 4500 pond, waarna het kleinnood voor 125000 pond overging aan den hertog van Orleans. Deze diamant woog 136 $\frac{3}{4}$ karaat en vertegenwoordigde een waarde van 6 miljoen gulden.

Catharina II van Rusland kocht in 1772 van een Armeniër te Amsterdam een diamant voor 12 ton gouds en een lijfrente van 24000 gulden; deze steen woog 194 $\frac{3}{4}$ karaat en versierde later den Russischen scepter. De diamant van Karel den Stoute of Toskaansche, is citroengeel, weegt 130 $\frac{1}{2}$ karaat en werd op een waarde van anderhalf miljoen gulden geschat. De „Ster van het Zuiden”, in Brazilië gevonden, daalde bij het slijpen van 254 $\frac{1}{2}$ tot 127 karaat.

Een der grootste bekende diamanten was destijds het eigendom van den sultan van Matan op Borneo. Deze steen is eivormig, weegt 367 karaat en werd in 1740 bij Landak ontdekt.

In het voormalig keizerlijk kabinet te St. Petersburg bevond zich een smaragd van 80 karaat, die echter overtroffen werd door een dito van 156 karaat op de wereldtentoonstelling te Londen in 1851. Deze smaragd werd in strass 260 voortreffelijk nagebootst, dat hij van het echte kleinnood niet was te onderscheiden.

De grootste diamant, die ooit werd gevonden, is de Cullinan, in 1905 bij Pretoria ontdekt en in 1907 den Koning van Engeland aangeboden als dankbetuiging voor de toegestane zelfregeering in Transvaal. Deze diamant heeft een gewicht van 3030 karaat, is driemaal zoo groot als de grootste tot nogtoe gevondene en werd in Amsterdam geslepen.

Meer en meer hebben strass of simili als sieraden zich een weg gebaand en voor een goed deel de echte steenen verdrongen.

K. L. SCHAMP.

*) Gemme of gemma is de naam van ieder edelgesteente, meer in 't bijzonder van zulke steenen, waarin letters of figuren waren gesneden. Vandaar ook het Engelsche woord „gem”: edelgesteente.

**) Mémoire sur la reproduction artificielle par fusion, 1904.

Ontvangen boeken, enz.

Van de Koninklijke kweekerij „Moerheim” te Dedemsvaart ontvingen wij, behalve haar „Gids voor den tuin”, 32ste jaargang, 1920, een welgeslaagd reclame-affiche in kleurendruk, geteekend door P. van der Hem.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR

F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz-Schönberg)

II

DE KONING VAN HET HOOGGEBERGTE.

HET was het land zonder horizon. De eene bergtop boven den anderen eerzuchtigen bergtop stak halverwege den hemel omhoog, zonder rust, zonder tusschenpoozen, eindeloos, beklemmend. Tusschen de bergen lagen dalen zoo diep als de hel, zelfs in het midden van den dag in de schaduw; vochtige, doodsche dalen, voor altijd verdwijnend in het Niet; verstikt door dichte wouden van dennenboomen, elk van drie voet en meer in middellijn; hoog als kerktorens, omhoog schietend uit dikke, zwarte rhododendronboschjes, en verstikt, omgeven, behangen met hangend, grijs mos.

Tusschen dennenwouden, waar nooit de wind woei, en eeuwige bergtoppen, waar de wind nooit, nooit sliep, welfden zich grootte, duizend voet hooge hellingen, steil als het dak van een huis, bezaaid met steenen en steenklompen, die tot vijftig centenaars wogen, alle schijnbaar rustend op niets, alle steeds dreigend met een algemeene verschuiving, die echter nooit geheel kwam. Een voortdurende ijzel sloeg neer, zonder haast, en over alle dingen hing een doode, zware, zwevende mist.

Het was een naargeestig tooneel, dat alle vrolijkheid deed zwijgen; en opdat alle dingen in volmaakte orde zouden zijn, verscheen de Geest van de Omgeving, en stond tusschen hemel en aarde op een naar boven stekend rotspunt.

De Geest van de Omgeving was zeer zeker een dier, en levend; anders zou men gezegd hebben dat het een duivel was — de duivel, zooals hij wordt afgebeeld, met geitenpooten. Dit beest had geitenpooten, maar zij waren zoo dik als de pooten van een koe. Toch leek het op geen enkel ander dier hier op aarde. Stel u voor een schepsel zoo hoog als een ezel — om het nauwkeurig op te geven, drie voet en zeven duim — plomp als een stier, met breede, zware schouders, een massieven kop als van een reusachtige, misvormde geit of een meer dan levensgrooten mannetjesgnoe, terwijl verwarde, grove manen den heelen kop bedekten, behalve een gedeelte van den muil. Achter de zware schouders vielen de manen neer tot aan een rusteloos, geitachtig staartje, op het lichaam afwisselend in kleur van zwart tot roestbruin.

Uit den zwaren, neerhangenden kop sprongen de horens, zwart als pas geslepen git — horens, vijftientig duim lang, aan de basis elf duim in omvang, dicht bijelkaar omhoog stekend, naar buiten draaiend en afgeplat, en dan recht naar achter draaiend in een grooten, dreigenden bocht. En onder de horens keken uit de dichte, verwarde haarmassa, oogen, die als ze geen oogen waren, steenen geweest konden zijn, zoo hard en koud waren zij, behalve wanneer iets ze kwaad maakte — en het minste geringste maakte ze kwaad — in welk geval zij gloeiden als roode, smeulende kolen.

Zoo zag de Geest van de Omgeving er uit en die geest was een mannelijke takin, ook wel Yanu of Budorkis genoemd, die is een onheil op vier pooten; iets zonder vrees of medelijden — kortom de geïncarneerde geest van Tibet, en al het geheimzinnige en wreede en eenzame en vreeselijke, hetwelk dat land van bergen beteekent.

DE BEVERWEERD, TEGENWOORDIG.

Foto C. Steenbergh.

DE HAVEN VAN DURGERDAM.

Dit groteske beest keerde zich weldra om en terwijl het dit deed, kwamen drie wijfjes, een jonge stier en een plomp kalf — tot nu toe onzichtbaar omdat zij onbeweegelijk waren — te voorschijn. Zij volgden hun leider met plompen stap langs de steile helling; en hoe een of alle van hen niet op een losliggenden steen trapte en in een eigen gemaakte lawine naar de eeuwigheid gleed, was een wonder.

Weldra bleven zij in de matte, plechtige stilte van een dennenwoud staan en begonnen te grazen. Het voedsel van den takin is eigenaardig. Het bestaat uit een vreemde rhabarberachtige plant, die op de meest verborgen plaatsen groeit. Zij wordt niet overal gevonden; en als de takin wil eten moet hij beslist een tocht erheen maken, waarvoor een mensch drie dagen noodig zou hebben.

Eensklaps hief het mannetje het hoofd op. Een marmot — een stompstaartige, stompneuzige marmot — was aan den overkant van een open plek voor hem opgedoken; een reusachtige rhododendronpatrijs was uit den pijnboom boven zijn kop opgevlogen en een wild schaap was te voorschijn gekomen achter een stuk rots en weer in den mist verdwenen.

Op dit oogenblik liet de stier een vreemd, spookachtig geluid hooren — half schreeuw, half gefluit en heelemaal duivelsche kwaadaardigheid — en volstrekt zonder eenige waarschuwing rende hij de helling af en wierp zich in een opeengepakte massa rhododendrons met een gekraak, dat door het heele bosch weerklonk. Achter hem aan rende als één lichaam, met gebogen kop, de kudde — de heele kudde. De heele kudde, d.w.z. behalve het kalf en dat had gestaan en stond nog dom en alleen geen tien meter aan den anderen kant van het boschje.

Wat nu volgde was opmerkelijk.

Alsof een briesje ze had opgeblazen zweefde licht als een veertje uit het andere einde van het rhododendronboschje eengrijze gestalte omhoog, die met onbeschrijflijke vlugheid een sprong nam naar een reusachtig stuk kale rots, honderd meter hooger de helling op — en het bereikte. Daar bleef ze ineengedoken — een groote, grijze, slapbuikige, prachtige, langbehaarde ounce of sneeuwuipaard.

Met gebogen kop en uitgestoken klauw, tot handelen gereed, bekeek hij de kudde takins, nu stilstaande in de wolk van bladeren en vliegende twijgen. Oogenblikkelijk wendde de stier zijn reusachtige gestalte om en keek den vijand aan. Maar de vijand keerde zich niet naar hem toe. Hij wist wel beter. Hij had het op het kalf gemunt, maar zou het niet wagen een takinstier als prooi te kiezen.

Een oogenblik keek hij met gloeiende oogen — men kon het geel-groene licht over de ondoorgroendelijke oogen zien spelen als schaduwen onder water gezien — toen — wel, toen was er geen sneeuwuipaard. Hij was weg, maar het moest de mist en zijn eigen wonderbare gave tot zelf-uitwissching zijn geweest, die het wonder tot stand gebracht hadden.

Later, toen de kudde gegraasd had, en de nacht westwaarts ging van den eenen bergtop naar den anderen, en de groote hoornuilen in de pijnbosschen elkaar toeschreeuwden, leidde de groote stier de kudde weg over de paden van de Chang Ming, die de bewoners van de streek zijn. Deze paden zijn niet prettig. Zij zijn zelden meer dan een voet breed, met onbegaanbare rotsen aan den eenen kant en niets aan den anderen. Niets, tenzij men den een of

anderen bergstroom eenige duizenden voet lager meerekent. Met gebogen kop en de breede schouders werkend als zuigerstangen — hij leek meer dan half kop en schouders — zwoegde hij het eene uur na het andere langs deze paden, die over de oppervlakte van deze verwarde wildernis kropen, als mierengangen over een terrarium. Hij scheen slechts stapvoets te gaan. Dat deed hij ook, maar het was een wijze van loopen, die een man toch op een drafje zou doen gaan. Het was een flinke stap om tien uur achtereen vol te houden, hetgeen hij deed, tot hij kwam aan een plek, waar de goden aan het stoeien geweest schenen te zijn — een verschrikkelijk dal, verscheurd en opengerukt door de hemel alleen wist wat.

Hier, in een roode spleet van een roode berghelling, waar in ijzel en mist roode stroompjes druppelden en dropen, bleef de stier staan en de kudde begon te likken. Het was een zoutbron.

Na een poosje gingen alle liggen en men zag hoe wonderbaar zelfs een groot, gebocheld dier, zoo groot als een ezel, kan ineensmelten met zijn omgeving, als het daartoe geneigd is en zich heel stil houdt. Een muscudier, dat beschroomd gemaakt scheen door de grootte van zijn eigen buiten verhouding groote, behaarde, pooten, sprong als een elastieke bal de helling af; een wilde ram — hij was werkelijk een prachtig silhouet tegen de roode zon, zooals hij daar stond boven den takinstier — siste plotseling in de kille morgenlucht; een faisant kraaide ergens beneden in het door de mist verborgen woud en een bergpatrijs riep dicht in de nabijheid. Het werd beantwoord door het rauwe geschreeuw van een adelaar, die met een grooten zwaai opvloog, van een opeengestapelde rotsmassa omhoog.

En de takinstier ging zwaar op zijn pooten staan. De dag stond op het punt aan te breken.

De rest van de kudde begon dadelijk te likken, maar de stier scheen iets te hebben, dat hem hinderde, zoodat hij zich telkens omkeerde en in de zee van mist staarde, die het dal moest voorstellen, en zijn onuitsprekelijk sombere oogen gloeiden telkens rood, wanneer hij keek.

Er was een gekletter van steenen op de berghelling en een groot, links en rechts om zich heen houwend Thoroldshert met een breed getakt gewei, kwam struikelend en snuivend omhoog uit de mist. Er was angst in de oogen van dit hert, zoodat het zonder eenige schaamte en in galop vluchtte langs den op wacht staanden takin.

En dezen keer hief de groote stier zijn kop geheel omhoog, nog steeds starend in het dal. Plotseling draaide hij zich om, en zoo stil en snel mogelijk, rende hij de helling op en draafde in vollen galop de schrikwekkende hellingen af aan den anderen kant van den kam. Hij had geen geluid gemaakt, de kudde niet gewaarschuwd — en geen enkele waarschuwing was noodig geweest.

Van ver, heel ver beneden in het dal was een geluid gekomen, een onbeschrijfelijk geluid — geen blaf, geen gehuil, geen gekerm, maar iets dat alle drie bevatte met een spoor van gejang erin, en een diepen, sonoren onderton — een hongerigen onderton — die het hart luid deed kloppen en de borst deed hijgen door iets dat geen opgewondenheid was. Het had het hert opgejaagd uit een heerlijk droog leger onder de rhododendrons, zoodat het over een half gebergte heen vluchtte. Het had een sneeuwuipaard in een boom gejaagd en den takin de vlucht doen nemen — den vreeselijken, gevreesden takin, die voor geen enkel beest in deze sombere bergen bang was.

(Wordt vervolgd).